

ГАЛИНА МОГИЛЬНИЦЬКА

* * *

Вклоняюся доземно небесам
І вічним зорям, що горять над нами,
Вклоняюся землі під небесами,
Її полям, і водам, і лісам.

Задимленим, затруєним до ран,
Вклоняюся їм крізь сплески радіацій,
Живучості народів, мов і націй
Вклоняюся крізь пророцтва відмирань.

Гордині духу кланяюся до ніг,
Стократно вбитий і стократ воскреслий,
Що понад нею — тільки честь і чесність,
І гордий рід мій, що її зберіг.

(Фрагмент ліро-епічної історичної поеми "Рогніда")

МИКОЛА КАГАРЛИЦЬКИЙ

ТЕРНИСТИЙ ЛЕТ ОРЛИЦІ

Середнього зросту. Попри літа ще доволі енергійної постави молодича. Горда, аж велична хода. Просте миле повновиде обличчя полтавки з чорними бровами, грайливими карими очима, чорним, як смоль, волоссям, охайно зібраним у тугу косу. З разками доброго намиста на шиї. Неодмінно в чудовій сорочці полтавського чи поліського краю. В терновій хустці на голові чи на плечах. Її безпомильно впізнаєш і вирізниш у будь-якій юрмі. Відчувається, що вона — від землі, від поля, хоч і давно проживає в урбанізованому місті, а тому й сприймається як класичний тип української жінки-характерниці, поетично оспіваної Іваном Нечуєм-Левицьким. Цій яскравій зовнішності цілком відповідає і внутрішня сутність героїні: висока моральність, порядність, твердий характер, непідкупність переконань, мужність у доланні труднощів, наполегливість у досягненні мети, величезна працездатність і набута впродовж десятиліть науково-дослідницької праці ерудиція в царині народної культури, жертвовність заради її буття у вічності. А ще їй притаманне вміння не просто предметно й логічно говорити, а й переконувати, навертати в свою віру і співбесідника, і мільйонну аудиторію слухачів етеру.

Ви вже здогадалися, про кого мова, — звичайно ж, про Лідію Орел, знану й шановану в Україні жінку-етнографа, матір двох синів Тараса (естрадного композитора) й Івана (перекладача з іноземних мов), славних відданих українській ідеї синів Ященків. Батько ж бо їхній — легендарна постать, закоханий у пісню Лесин Лукаш (дарма, що давно вже вкритий

свиною), для багатьох дивакуватий, але вже й звичний Маестро з сопілкою, композитор, музикознавець, фолкльорист, лавреат Державної премії України імені Тараса Шевченка, незмінний (і незамінний!) керівник етнографічного хору "Гомін", гнаного й цькованого комуністичним режимом і відродженого до життя в новій незалежній Україні. Лідія Орел у цьому гурті ентузіастів пісні — права рука чоловіка, помічниця й порадиця в підготові тематичних програм виступів, до того ж постійно на сторожі вбрання, головних уборів, жіночих оздоб хористів.

У ці ювілейні для пані Лідії дні хотілося б говорити про її успіхи, творчі злети, однак не випадає: її доля, як і доля вірного подружжя, — драматична. Бо ж мільйонним шанувальникам народних традицій, звичаїв, побуту рідного народу, ім'я Лідії Орел стало широко знаним лише від 1988 року, коли вона розпочала в етері цикл передач "Витоки", присвячених народній культурі. Їх змінив унікальний у практиці національного радіо новий — "Україна очима етнографа", що звучав близько двох з половиною років. І ось знову започаткувала два нові цикли — "Нашого цвіту по всьому світу", де йдеться про народну культуру українців Берестейщини, Холмщини, Пряшівщини тощо, "Обряди й звичаї", в якому тактовно закликає не лише відзначати традиційні народні свята, але й відповідно готуватися, наструнювати на них свої душі.

У царині нашого національного народознавства, зокрема в площині етнографії, традицій, побуту, звичаїв, фолкльору, вірувань українців колосальними

*Лідія Орел.
Lidia Orel.*

знаннями Лідія Орел просто приголомшує. Поклавши руку на серце, беруся з усією відповідальністю твердити, що вона в цій ділянці — унікальна енциклопедія знань, дивовижна оповідачка, пильна дослідниця і невтомна трудівниця. Її подвижницькі передачі про культуру й побут українських регіонів і областей, доповнені ще й українським зарубіжжям (їх ініціатор і втілювач у життя радіожурналістка Тетяна Теодорович) — то яскрава сторінка в роботі національного радіо.

У безпосередніх за висловом оповідах Лідії Орел перед очима радіослухачів зримо постають у всій першозданній самобутності області й регіони, тільки для них характерним вбранням, вишивкою, манерою вдягатися дівчат і парубків, молодичь і чоловіків, бабусь і дідусів, тільки для них неповторними центрами гончарства, кераміки, ткацтва, килимарства, різьблення й карбування, тільки їм притаманними пісенним мелосом, переказами, легендами, віруваннями, магією. В безмежному етнографічному матеріалі Лідія Орел почувається, як риба в воді, бо власними ногами сходила, на місцях дослідила, збирала унікальні скарби. До того ж вона органічно поєднує минуле з сучасним, віддає належне письменникам, науковцям, фолклористам, етнографам саме того краю, про який веде щирю мову, відновлює в нашій пам'яті призабуті імена подвижників на ниві рідної культури.

І на гадку часто зринає: зібрати б докупи, розшифрувати оті її радіорозповіді й видати окремим виданням — мали б оригінальний підручник із народознавства для педагогів, студентів і учнів. Усвідомлюю, що за наших економічних негараздів це здійснити важко. Але треба б задля майбутнього, аби наша приспана віками й десятиліттями пам'ять поверталася з небуття, аби до своєї національної духовності припадали спраглими вустами нинішні й

грядущі покоління українців.

Наголошую на цих радіоциклах тому, що в них Лідія Орел глибоко розкрилася перед мільйонною аудиторією слухачів. Власне, вони стали для неї стартовою доріжкою, фінал якої — визнання непересічного таланту самобутньої одержимки — дослідниці й пропагандистки нескореної в творчості душі нашого народу, отої первинної творчості, на якій зросли й народні майстри, і художники-професіонали.

Кажу про офіційний старт і успішний злет, бо в коричневошкірій Україні талант Лідії Орел не те що замовчували — осквернювали і всіляко переслідували. Топтатися по ній комуно-кагебістські власті розпочали ще з 1963 року, коли вона вперше виступила на захист рідної мови в стінах альма матері, де по закінченні українського відділу філологічного факультету Київського університету імені Тараса Шевченка залишилася працювати редактором навчальних фільмів при університетському видавництві, фінансованих Міністерством освіти. Потім було 22 травня 1965 року: вона в товаристві сміливців співала Шевченкових пісень біля підніжжя пам'ятника Кобзареві — і за це її звільнили з альма матері. Заледве склала кандидатський мінімум у Педагогічному інституті для навчання в аспірантурі — і звідси її хутенько позбулися. А коли у квітні 1968 року в стінах Будинку літераторів на вечорі з нагоди 200-річчя Коліївщини вона разом з Леопольдом Ященком й іншими одважцями поставила і свій підпис під відозвою, котра таврувала репресивні дії, що чинилися над Вячеславом Чорноволом, Іваном Дзюбою, Іваном Світличним, Євгеном Сверстюком, її життя обернулося у справжнє пекло. Не встигла навіть познайомитися з учнями і вчителями шкіл ч. 47 і ч. 59, як їй приписали пропаганду українського буржуазного націоналізму... на лекціях, — і дирекції поспішили позбутися її, аби не мати клопоту. До неї в дім приходили з обшуками, безперервно викликали в "гості" до сірого будинку по Володимирській, 33, вимотували нерви, навіть змушували підписати пасквілі на Оксану Мешко, її сина Олеса Сергієнка, на Івана і Надію Світличних, які, бачите, заважають розвиткові української національної культури, що "пишно розквітла під зорею великого жовтня". Не поставила свого підпису — боронило сумління. А тут ще посадили в КПУ (камера попереднього ув'язнення — була така на вул. Січневого повстання) — "педацюгу", "трутня", "нахлібника" та ще й зятятого націоналіста Леопольда Ященка! Три дні розшукувала пропалою, розшукала з допомогою композитора Георгія Майбороди, прибігла з синами на побачення, сльозами зрошує його обличчя, а він до неї: "Лідусю, не прихопила з собою нотного паперу?" Сміх і гірх. Утім, вона вже звикла саме до такого свого Леопольда.

Доведена до відчаю переслідуваннями, нерво-

вими стресами, нічною працею за кусень хліба для дітей, родини, вона виснажилася, серйозно захворіла й на цілий рік лягла в туберкульозний диспансер на лікування.

1971 рік. Довідавшись про палке, ба навіть фанатичне захоплення народною культурою і драматичне матеріальне становище Лідії Орел, директор новоствореного музею просто неба Володимир Сікорський запросив її на роботу. "Працюй і не висувайся, не встрявай у дискусії, суперечки, бо ж за тобою стежитимуть! Не потрапляй на очі офіційним чинушам, інакше тебе і звідси витурять. Де притулишся? Думай, що ти потрібна дітям! І шануйся, може ж, настануть колись кращі часи!" — напучував керівник, ризикуючи і власною кар'єрою.

Для зведення музею вона не щадила ні сил, ні здоров'я. Він став часткою і її життя, сподівань. Їздила по Україні, збирала народні вироби для оформлення і оздоблення хат, вивчала народну архітектуру, побут і звичаї кожного регіону й поверталася щасливою з безцінним багажем. Та коли у травні 1976 року перший секретар ЦК КПУ Володимир Щербицький перерізав стрічку — і перші відвідувачі (звичайно ж, компартійна номенклатурна свита!) переступили поріг Державного музею народної архітектури та побуту УРСР, Лідію Орел, душу й серце музею, до церемонії відкриття не допустили. Несподівано післали на два тижні у відрядження до Ленінграду вивчати мистецтво народів Союзу в Державному етнографічному музеї народів СРСР. І вона вивчала... найбагатшу, пограбовану в Україні, колекцію національного мистецтва! А коли повернулася, до відповідальних екскурсій по музею її не допускали, за нею відкрито шпигував спеціально приставлений тип, який навіть не приховував своєї професії сексота. Їй також заборонялося спілкуватися з іноземними туристами, супроводжувати в подорожах по музею. А вона ж чи не найкраще знала історію кожного регіону, встановленої тут хати, садиби, найцікавіше могла розповісти про кожен експонат на подвір'ї, в інтер'єрі.

І справжнім закоханням Лідії Орел стало українське Полісся, ціхване 26 квітня 1986 року чорнобильською катастрофою. Вона була серед тих небагатьох подвижників, хто доклав зусиль, аби врятувати чорнобильську народну культуру і культуру прилеглих до неї сіл і містечок Житомирщини, зібравши понад 10 тисяч експонатів! А взагалі для музеїв під час подорожей вона придбала понад 15 тисяч унікальних експонатів серця й рук рідного народу! Повнячи цю гідну подиву працю, вона не задумувалася, стежать за нею чи ні.

А її невсипно пильнували і забороняли друкуватися в українській радянській пресі, в кожному слові вбачаючи націоналізм. Тоді вона вдалася до співробітництва у варшавському "Нашому слові", однак після кількох публікацій кагебісти спохопилися й перекри-

ли туди дорогу. Засимпатизував їй всесоюзний журнал "Декоративное искусство", однак після публікації там статті про Івана Гончара з нагоди його 70-річчя зчинився шум і до співпраці більше не допустили. І все ж якось друкувалася і під псевдонімами, і під чужими іменами, бо народна культура хвилювала її, прагнула в ній саморозкритися, бо знала про неї так багато, як ніхто.

Тільки тепер, у незалежній Україні вона розкрилася, та дається взнаки підірване здоров'я, а надто зраджує її зір.

На сьогодні у творчому доробку Лідії Орел — 200 друкованих статей, розвідок, есеїв, опублікованих і в нас, і за рубежем. Та найбільше енергії вона вкладає в книжки, в них хоче проявити себе як творча особистість. Уже вийшов посібник "Програма, методичні поради і запитальники для збирачів народної творчості і викладачів народознавства". Але наклад його 2 тисячі примірників. Чи сміємо говорити, що він дістався тим, кому доконче потрібний? Обіцяють перевидати більшим тиражем, та обіцянка — цяцянка, а на народознавчу літературу в українських школах, вищих навчальних закладах — голод.

У течці видавництва "Леся" чекає благословення в світ рукопис унікального в практиці народознавства і шевченкознавства видання — "Народна культура Шевченкового краю" У видавництві "Либідь" ніяк не проб'є собі зелену вулицю не менше самобуття її праця "Українські родини", в якій зібрано етнографію, звичаї, побут українців від коліски до труни. Чекає видавця така потрібна народним майстриням робота "Українські рушники" зі самобутніми тоновими й кольоровими зразками узорів.

Від 1976 року в музеї просто неба Лідія Орел систематично організовує й проводить обрядові свята й дійства — веснянки, гаївки, купальські вогні, петрівки, зажинки й обжинки, різдвяні вертепи, щедрівки — з одного боку, весілля, хрестини, толόки, вечорниці тощо — з другого з участю сільських народних мистців з усіх регіонів України. За цей час зібрався оригінальний фотоархів, який вона ретельно опрацьовує, постачає необхідними розвідками й коментарями і плянує видати у двох томах. А ще ж вона систематизовує, описує, наочно ілюструє культуру поліського краю, якій віддала понад 25 літ творчої праці.

Хто ж знайдеться і видасть цей її багатолітній труд?! У тій, комуністичній Україні працю Лідії Орел зневажали, обкидали болотом. А ця, нова соборна Україна, чи схилиться в поклоні перед подвижництвом Орлиці, яка жила й живе з вірою у воскресіння її народної культури? Чи явить світові її титанічну працю в книжках? Дай-то, Боже, здійснитися її благородним задумам — і буде вона найщасливішою українкою у світі!

Здоров'я й непогамованого творчого лету, Орлице!

м. Київ

НАШЕ ЖИТТЯ

PIK LV,

ЧЕРВЕНЬ

Ч. 6

Виходить раз у місяць

видає

СОЮЗ УКРАЇНОК АМЕРИКИ

Неприбуткова організація

Засновник Українського Музею в Нью-Йорку

Головний редактор — Ірена Чабан

Редактор англomовної частини — Тамара Стадниченко

Редакційна колегія:

Анна Кравчук — Голова Союзу Українок Америки

Марта Богачевська-Хом'як

Любов Волинець

Анна-Галія Горбач

Іванна Рожанковська

Ярослава Рубель — член Екзекутиви СУА

для справ преси

Адреса редакції: 108 Second Avenue

New York, NY 10003

Тел.: (212) 674-5508

Факс: (212) 254-2672

Адміністратор-бухгалтер М. Оріся Яцусь

Тел/факс: (732) 441-9377

Річна передплата в США

Для членів СУА \$ 25.00

Для інших передплатників \$ 30.00

Поодинокое число \$ 3.00

В країнах поза межами США US \$ 40.00

ЗМІСТ

Галина Могилиницька. Вклоняюся	1
Микола Кагарлицький. Тернистий лет орлиці	1
Василь Скуратівський. Червень — літо зарум'янив	4
Галина Лашенко. Нестор Нижанківський	5
Галина Стельмашук. Квітка на капелюсі	7
Іван Керницький-Ікер. Практичний дарунок	9
Валентина Юрченко. Жінка у відродженні української духовости	10
Вадим Павловський. Перше українське жіноче об'єднання в Києві	11
Вісті з Централі	14
Ірина Вільде. Ти	14
Our Life	
UNWLA Honors Dina Udovenko	15
News from UNWLA Headquarters	16
Hélène Turkewicz-Sanko. Patterns in Ukrainian Embroidery	18
Martha Bohachevsky Chomiak. Women and the Elections in Ukraine	21
Bozhena Olshaniwsky. Presentation and Discussion on U.S. Immigration Law	22
Новини СФУЖО	23
Христя Навроцька. Наше харчування.	24
Хроніка Округи	25
Дописи округ і відділів	27
Пожертви	30
Нашим дітям	34
Посмертні згадки	36

Ілюстрації Зоряни Сохацької-Атлантової.

Illustrations by Zoriana Sokhatska-Atlantova.

На обкладинці: Мирон Левицький, "Любить, не любит".

1971 р. Олія на дошці. Збірка С. Грибінської.

On the cover: Myron Lewytzkyj, "Love Me, Love Me Not", 1971.

Oil on panel. Collection of Mrs. S. Hrybinsky.

OUR LIFE

VOL. LV

JUNE

No. 6

Published by

UKRAINIAN NATIONAL WOMEN'S LEAGUE OF AMERICA, INC.

Non-profit organization

Founders of The Ukrainian Museum in New York, N.Y.

Editor-in-Chief — Irena Chaban

English Editor — Tamara Stadnychenko

Contributing Editors:

Anna Krawczuk — UNWLA Inc. President

Martha Bohachevsky Chomiak

Anna-Halia Horbach

Iwanna Rozankowskyj

Jaroslawa Rubel — UNWLA Inc. Press Chair

Lubow Wolynets

Editorial Office: 108 Second Avenue

New York, NY 10003

Tel.: (212) 674-5508

Fax: (212) 254-2672

Business administrator: M. O. Jacus

Tel/Fax: (732) 441-9377

Annual subscription in the USA for UNWLA members .. \$ 25.00

Annual subscription in the USA for other subscribers ... \$ 30.00.

Annual subscription in countries other

than USA \$40.00 US currency.

Single copy \$3.00

Просимо всіх дописувачів посилати до редакції тільки оригінали дописів, статей. Згідно з журналістичною практикою, не подається копій, що були поміщені чи переслані до інших видань.

Незамовлених матеріалів редакція не повертає, а також не веде листування з приводу невикористаних матеріалів.

Редакція застерігає за собою право скорочувати прислані матеріали і виправляти мову. Статті, підписані прізвищем чи псевдонімом автора, не завжди відповідають поглядам редакції.

Передруки і переклади матеріалів з "Нашого Життя" дозволені за поданням джерела.

На адресі, поміщеній на журналі, є зазначено, доки заплачена передплата.

Усі редакційні матеріали просимо пересилати на адресу редакції, з поміткою "редакторів".

Кошти вироблення кліш покривають дописувачі.

Дописи просимо писати виразно, через два інтервали, зокрема чітко імена і прізвища поданих осіб.

Редакція приймає за домовленням, тел.: 1-212-674-5508.

"OUR LIFE" (USPS 414-660) is published monthly (except August) by Ukrainian National Women's League of America, Inc., 108 Second Avenue, New York, NY. 10003
ISSN 0740-0225

Periodicals Postage Paid at New York, NY and at additional mailing offices.
(USPS 414-660)

Postmaster: send address changes to

"OUR LIFE", 108 Second Ave., New York, NY 10003

© Copyright 1998 Ukrainian National Women's League of America, Inc.

Printed by Computoprint Corp., 35 Harding Ave., Clifton, NJ 07011
Tel.: (973) 772-2166 Fax: (973) 772-1963 e-mail: computopr@aol.com

PIK LV, Ч. 6

ЧЕРВЕНЬ — 1998 — JUNE

No. 6, VOL. LV

НАШЕ ЖИТТЯ OUR LIFE

ВИДАЄ СОЮЗ УКРАЇНОК АМЕРИКИ — PUBLISHED BY UNWLA, INC.

